

Novruz tonqallarının işığında...

Azərbaycan xalqının minilliklərdən süzülüb gələn zəngin mənəvi irsi içərisində baharın gəlişini müj-də verən Novruzun xüsusi yeri var. Bu bayram yalnız təqvim hadisəsi deyil, təbiətin oyanışını, həyatın yenilənməsini və insanın ruhunda baş verən mənəvi saflaşmanı ifadə edən dərin fəlsəfi mənə daşıyır. Baharın nəfəsi ilə torpaq canlanır, ağaclar tumurcuqlayır, həyat yenidən doğulur. Elə buna görə də xalq təfəkküründə Novruz baharın özü, ruzi və bərəkət, ümid və barış, yeni arzuların başlanğıcı kimi qəbul edilir.

və təbiəti hərəkətə gətirir. Yel əsdikcə ağacların budaqları tərpənir, sanki təbiət baharın gəlişinə hazırlaşır. Xalqımızın yaddaşından süzülüb gələn bu deyim də bunu təsdiqləyir: "Yel əsməsə, yarpaq tərpənməz".

Dördüncü və sonuncu Torpaq çərşənbəsi, yaxud İləxır çərşənbə hesab olunur. Bu gün artıq baharın nəfəsi daha aydın hiss edilir. Xalq inanclarına görə, torpaq oyanır, nəfəs alır və yeni həyatın başlanğıcını xəbər verir. Əkinçi üçün bu gün torpağın bərəkət və bolluq vəd edən başlanğıcı deməkdir. İnsanlar evlərini, həyətlərini səliqəyə salır, ağac əkir, torpaqla bağlı işlər görür, sanki təbiətin dirçəlişinə qoşulurlar.

Tarix boyu Novruz bayramı xalqımızın milli kimliyinin mühüm rəmzlərindən olmuşdur. Lakin sovet hakimiyyəti dövründə bu bayramın keçirilməsi müəyyən dövrlərdə qadağan edilmişdi. Sovet ideologiyası insanları milli köklərindən və ənənələrindən uzaqlaşdırmaq, onların düşüncəsini vahid ideoloji çərçivəyə salmaq məqsədilə Novruz kimi qədim bayramların keçirilməsini məhdudlaşdırmışdı. Buna baxmayaraq, Azərbaycan xalqı bu bayramı heç vaxt unutmamışdı. Qadağalara rəğmən insanlar Novruz gizli şəkildə qeyd edir, öz adət-ənənələrini, milli kimliyini qoruyub saxlayırdılar.

1960-cı illər Azərbaycanda milli düşüncənin yenidən oyanmağa başladığı dövr idi. Həmin illər respublikaya rəhbərlik edən Vəli Axundov və görkəmli ictimai xadim Şıxəli Qurbanov Sovet İttifaqında siyasi ovqatın nisbətən yumşaldığını hiss edərək Novruz bayramının yenidən açıq şəkildə qeyd olunması üçün təşəbbüs göstərdilər. Azərbaycana rəhbərlik edən Heydər Əliyev dövründə isə mil-

li-mənəvi dəyərlərə qayıdış prosesi daha da gücləndi. Novruz bayramı rəsmi səviyyədə qeyd olunmağa başladı. Artıq insanlar bu bayramı açıq və təntənəli şəkildə qeyd edir, qədim adət-ənənələr yenidən dirçəldilirdi. Bu illər xalqın öz köklərinə, milli kimliyinə və mədəni irsinə dönüş dövrü kimi yadda qaldı.

Müstəqil Azərbaycanın bu günündə Novruz bayramı milli birlik və həmrəyliyin rəmzi kimi qeyd olunur. Azərbaycan Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva hər il Novruz bayramını xalqla birlikdə qarşılayır, bu qədim bayramın ruhunu və mənəvi dəyərini yaşadırlar. Xüsusilə son illərdə Novruz tonqallarının işğaldan azad edilmiş Qarabağ torpaqlarında qalanması böyük rəmzi mənə daşıyır. Bu torpaqlarda alovlanan Novruz tonqalları həm tarixi ədalətin bərpasının, həm də torpağın yenidən dirçəlişinin rəmzi kimi xalqın qəlbini sevinc və qürur hissi ilə doldurur.

Beləliklə, Novruz yalnız təqvimdə bir bayram günü deyil, xalqımızın minilliklər boyu qoruyub saxladığı mənəvi sərvət, həyat fəlsəfəsi və milli kimliyinin parlaq təəcəssümüdür. Su, od, yel və torpaq kimi müqəddəs ünsürlərin oyanışı ilə başlayan bu mərasimlər insanı təbiətlə yenidən qovuşdurur, qəlblərə ümid, evlərə bərəkət gətirir. Zaman dəyişsə də, əsrlər keçsə də, Novruz bayramı Azərbaycan xalqının yaddaşında yenilənmənin, birlik və ümidin əbədi rəmzi kimi yaşayır.

Sevda AXUNDOVA,
*ADPU-nun nəzdində Azərbaycan Dövlət
Pedaqoji Kollecinin direktor müavini*

Novruz minilliklər boyu formalaşmış zəngin adət-ənənələri, mərasimləri və rəmzləri ilə Azərbaycan xalqının mədəni yaddaşında mühüm yer tutur. Bu bayramın kökləri qədim dünyanın təbiətə bağlı həyat tərzinə, insanın torpaq, su, od və yel kimi təbii ünsürlərlə harmoniyasına dayanır. Təsədüfi deyil ki, Novruza aparan yol xalq təqvimində dörd müqəddəs çərşənbə ilə müşayiət olunur. Su, Od, Yel və Torpaq çərşənbələri təbiətin mərhələli oyanışını, kainatın ilkin ünsürlərinin yenilənməsini simvolizə edir. Hər bir çərşənbə xalq inanclarında, mərasimlərində və folklorunda özünəməxsus mənə və rəmzi çalarlar daşıyır. Xalq inanclarına görə, kainatın əsasını təşkil edən bu dörd ünsür baharın gəlişi ərəfəsində bir-bir oyanaraq təbiətə yeni nəfəs verir. Bu ardıcılıq insan düşüncəsində də özünəməxsus fəlsəfi mənə qazanır: əvvəlcə su həyat gətirir, sonra od istilik və işıq verir, yel təbiəti hərəkətə gətirir və nəhayət, torpaq oyanaraq bütün varlığa həyat bəxş edir.

İlk çərşənbə - Su çərşənbəsi xalq arasında "əzəl çərşənbə" kimi də tanınır. İnanca görə, həmin gün sular yenilənir, bulaqlar, çaylar və ərşlər canlanır. İnsanlar səhər tezdən axar su üstünə gedir, su ilə üzlerini yuyur, bir-birinə su çiləyərək təmizliyin və paklığın rəmzi kimi qəbul edirlər. El arasında deyildiyi kimi: "Su axar, dərd aparar". Bu gün sanki su yalnız torpağı deyil, insanın qəlbini də saflaşdırır.

Ardınca gələn Od çərşənbəsi qədim türk dünyagörüşündə müqəddəs sayılan odla bağlıdır. Həyətlərdə tonqallar qalınır, insanlar odun üzərindən atlanaraq köhnə ilin ağırlığını və dərdini geridə qoymaq istəyirlər. Tonqalın alovu qaranlığı və soyuğu qovur, yeni günün işığını müjdələyir. Bu mərasim xalq yaddaşında belə ifadə olunur:

*Ağırlığım-ugurluğum odda qalsın,
Od məni paklasın, dərd məndən uzaq olsun.*

Üçüncü Yel çərşənbəsidir. Xalq inanclarına görə, həmin gün yel oyanır, küləklər əsir